

INFORMACIJA

doi: 10.15388/Baltistica.51.2.2274

ACADEMIA GRAMMATICORUM SALENSIS TERTIA DECIMA

2016 metų liepos 31 – rugpjūčio 7 d. Rokiškio rajone, Salose, jau tryliktą kartą vyko Salų kalbotyros vasaros mokykla ir konferencija *Academia Grammaticorum Salensis Tertia Decima*, kurią organizavo Vilniaus universitetas ir asociacija „Academia Salensis“. Šiais metais mokykloje paskaitas skaitė žymūs užsienio ir Lietuvos tyrėjai: Keesas Hengeveldas (Amsterdamo universitetas), Seppo Kittilä (Helsinkio universitetas), Jurgis Škiltėris (Kognityvinių mokslų ir semantikos centras, Latvijos universitetas), Petras Arkadievas (Rusijos mokslų akademijos Slavistikos institutas) ir mokyklos mokslinis vadovas bei šeimininkas Axelis Holvoetas (Vilniaus universitetas).

Keesas Hengeveldas perskaitė penkių paskaitų įvadinį kursą į funkcinę diskursinę gramatiką (*Functional Discourse Grammar*). Šis Lietuvoje dar palyginti menkai taikomas lingvistinis teorinis modelis jungia funkcinį ir formalų kalbos aprašo elementus bei atsižvelgia į tipologinę perspektyvą. Paskaitose buvo aptartos pagrindinės funkcinės diskursinės gramatikos sąvokos, modelio struk-

tūra ir jo lygmenys. Funkcinėje diskursinėje gramatikoje skiriami gramatinis, konceptualus, kontekstinis ir „realizacijos“ (*output*) komponentai. Pagrindiniu iš jų laikomas gramatinis komponentas susideda iš keturių lygmenų: 1) interpersonalinio, arba pragmatinio, 2) reprezentacinio, arba semantinio, 3) morfosintaksinio ir 4) fonologinio. Modelis yra griežtai orientuotas iš viršaus į apačią: jo viršuje yra kalbėtojo intencijos (pragmatinis lygmuo), o apačioje – fonologinis lygmuo ir artikuliacija. Paskaitų pabaigoje buvo pateiktas pavyzdys, kaip tas pats sakinytis aprašomas skirtinguose lygmenyse.

Seppo Kittilä iš tipologinės perspektyvos aptarė valentingumo ir jį keičiančių operacijų klausimus. Pirmiausia buvo aptartas diferencinis argumentų žymėjimas (*differential argument marking*), t. y. skirtingas to paties argumento žymėjimas (nesikeičiant argumentų skaičiui), nulemtas tokių semantinių veiksmių kaip gyvumas, apibrėžtumas, žymėtumas ir kt. Taip pat buvo plačiai pristatytos valentingumą didinančios (kauzatyvai, aplikatyvai), ir mažinančios (pasyvas, antipasyvas, antikauzatyvas, refleksyvas, rezultatyvas ir kt.) operacijos. Šių operacijų metu tam tikri morfosintaksiniai veiksmažodžio pokyčiai lemia pakitusį

(padidėjusį arba pamažėjusį) jo argumentų skaičių. Ypatingas dėmesys buvo skirtas kauzatyvams, aptarti formalūs ir semantiniai jų bruožai, taip pat – įdomūs netipiniai atvejai, kai kauzatyvinė daryba nepadidina argumentų skaičiaus arba jį net sumažina.

Jurgis Šķilteris supažindino su pagrindiniais formaliosios semantikos principais, priemonėmis ir jų pritaikymo galimybėmis. Formalioji semantika sudaro sąlygas naudotis griežčiausiomis matematinėmis priemonėmis analizuojant natūraliąsias kalbas. Pagrindinės priemonės tą padaryti yra įvairių lygmenų logikos kalbos: teiginių logika, predikatų logika (santykių teorija), aibių teorija. Teiginių logika analizuoja posakius kaip visumas, nesigilindama į jų vidinę struktūrą. Predikatų logika nagrinėja vidinę propozicijų struktūrą, o aibių teorija suteikia galimybę formaliai perteikti santykius tarp apsibrėžtų aibių. Paskaitų metu taip pat buvo aptarta modelių teorija, kuri teigia, kad reikšmė yra santykis tarp kalbos ir realybės ir kad vienintelis būdas susieti kalbą su realybe yra naudoti matematiniais modeliais (loginėmis kalbomis) ir tiesos verte. Pabaigoje dalyviams buvo pateikti konkretūs pavyzdžiai, iliustruojantys, kaip formaliosios semantikos principai gali būti panaudoti lingvistiniuose tyrimuose.

Petras Arkadijevas aptarė morfologinį skolinimą(si) – procesą, kai kalbų kontaktų situacijoje viena kalba perima tam tikrus morfologinius elementus iš kitos kalbos. Nors dažnai teigiama, kad

kalbos „nenoriai“ skolinasi morfologinius elementus (priešingai nei leksemas), tokių pavyzdžių yra pakankamai: pradedant tarptautinėmis, lotyniškos ar graikiškos kilmės priesagomis bei galūnėmis Europos kalbose ir baigiant kaitybinės morfologijos elementais specifinėse dvikalbėse ar daugiakalbėse bendruomenėse. Taip pat buvo aptarti morfologinio skolinimosi veiksniai (struktūrinis ir sociolingvistinis) bei pristatytas autoriaus tyrimas apie slavų ir baltų kalbų veiksmažodžių priešdėlių skolinimąsi romų, jidiš ir lyvių kalbose.

Axelis Holvoetas savo paskaitas skyrė tam tikroms mediuomo gramemom baltų kalbose aptarti. Mediuomo konstrukcijos išsiskiria tuo, kad turi sangražinės kilmės elementą, kuris, priešingai nei tikrose sangražinėse konstrukcijose, neužima sintaksinės pozicijos, bet funkcionuoja kaip gramatinis rodiklis. Pirmoje paskaitoje buvo aptarti deobjektyvai (*deobjectives*), deakuzatyvai (*deaccusatives*) ir kiti artimi refleksyviniai mediuomo tipai. Antroji buvo skirta permisyvams (*permissives*) ir kuratyvams (*curatives*). Aptaręs šių konstrukcijų sinchroninius ir diachroninius ypatumus, autorius pateikė patikslintą refleksyvinių formų semantinį žemėlapi.

Kaip paprastai, vasaros mokyklos dalyviai turėjo galimybę pristatyti savo tyrimus konferencijoje. Šiais metais sulaukta septynių pranešimų įvairiomis temomis. Jurgis Pakerys (Vilniaus universitetas) kalbėjo apie naudininko kilmę baltų kalbų perifrastinėse permisyvo konstrukcijose. Felixas Thiesas

(Kelno universitetas) aptarė tam tikrus ortografinius ir sintaksinius reiškinius Daukšos raštuose. Sonia Oskolskaja (Rusijos mokslų akademijos Lingvistikos institutas) supažindino su veiksmažodžių veiklo ypatybėmis Nanai kalboje. Kirillas Kožanovas (Rusijos mokslų akademijos Slavistikos institutas) aptarė baltų ir slavų kalbų įtaką Lietuvos ir Latvijos romų dialektams. Siwaporn Boonruang (Maskvos valstybinis universitetas) pranešime pateikė rusų ir tailandiečių kalbų frazeologizmų, į kuriuos įeina sąvoka 'galva' ar jos dalys, lyginamąją analizę. Petras Arkadievas (Rusijos mokslų akademijos Slavistikos institutas) ir Anna Daugavet (Sankt Peterburgo valstybinis universitetas) išsamiai aptarė ir palygino perfekto ypatybes lietuvių ir latvių kalbose. Vladimiras Panovas (Rusijos mokslų akademijos Lingvistikos institutas) supažindino su

sakinio gale einančių dalelyčių tipologija ir arealine distribucija.

Kaip ir kiekvienais metais, vasaros mokykla pritraukė apie 50 dalyvių iš įvairiausių šalių: Lietuvos, Rusijos, Baltarusijos, Latvijos, Lenkijos, Vokietijos, Izraelio ir net Tailando. Mokslinę programą lydėjo turininga kultūrinė programa – asociacijos „Academia Salensis“ organizuojamas Salų muzikos festivalis, kuriame koncertavo Kauno styginių kvartetas, Baltijos gitarų kvartetas ir Senoji Camerata (meno vadovas – Vilhelmas Čepinskis), Rimvydas Mitkus ir Pasvalio mišrus choras „Canticum Novum“. Blieka tikėti, kad šie aukšto mokslinio ir meninio lygio renginiai ir toliau džiugins tiek Lietuvos bei užsienio lingvistus, tiek Salų bei jų apylinkių gyventojus.

Benita RIAUBIENĖ

[*benita.riaubiene@gmail.com*]

doi: 10.15388/Baltistica.51.2.2302

BÁLTŲ AKADEMIJA VILNIAUS UNIVERSITETE

2016 m. lapkričio 11 d. prasidėjo antrus metus iš eilės Vilniaus universiteto Latvistikos kabinete vykstanti Báltų akademija – neformalus paskaitų ciklas, skirtas 9–12 klasių moksleiviams. Pagrindinė akademijos idėja – suteikti moksleiviams daugiau informacijos apie baltų kalbas, istoriją ir kultūrą, pasiūlyti galimybę pasiklausyti šių sričių specia-

listų paskaitų bei pasimokyti latvių kalbos. Šį neformalų ciklą sudaro 12 dviejų dalių susitikimų: pirmiausia vyksta teorinė vieno iš kviestinių dėstytojų paskaita, o po arbatos pertraukėlės – latvių kalbos paskaita, kurią veda šios akademijos organizatorės. Į susitikimus, vykstančius beveik kas antrą penktadienį nuo 15 val., renkasi moksleiviai iš Vilniaus Žirmūnų, Užupio, Simono Daukanto, Vytauto Didžiojo, Gabijos, Abraomo Kulviečio klasikinės gimnazijų ir Vilniaus licėjaus.